

The Government of Manipur v. Tire State of Punjab and 277
another (Ashok Bhan, J.)

ਸਟੇਸ਼ਨ, ਗਨੌਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 7 ਅਤੇ ਕਮਲ ਸਿੰਘ, ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 4, ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 25,000 ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਨਾਲ, ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰੇਗਾ। ਡਿਮਾਂਡ ਡਰਾਫਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚੇ ਗਏ ਭੁਗਤਾਨਕਰਤਾ ਦੇ ਡਿਮਾਂਡ ਡਰਾਫਟ ਦੁਆਰਾ ਰਕਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 7 ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 4 ਕਮਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੱਕ, 15 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਲਾਨਾ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਸਹਿਤ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

(18) ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੂਜੀ ਅਰਦਾਸ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਵਿਭਾਗੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

(19) ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਟੈਂਡ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਹੈ।

ਆਰ.ਐਨ.ਆਰ

ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਨ ਅਤੇ ਪੀ.ਕੇ. ਜੈਨ ਤੋਂ ਜੇ.ਜੇ.

ਮਣੀਪੁਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ।— ਪਟੀਸ਼ਨਰ।

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

1995 ਦਾ CWP ਨੰਬਰ 10155

10 ਜੁਲਾਈ, 1996

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1950- ਆਰਟੀਕਲ 226/227— ਇੰਦਰਾਜ 4 0. VII ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ 1- — VII ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਇੰਦਰਾਜ 34 — ਮਿਤੀ 1 ਜੁਲਾਈ, 1995 ਨੂੰ ਮਣੀਪੁਰ ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਨਾਗਾਲੈਂਡ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੁਕਮ/ ਜਨਤਕ ਨੋਟਿਸ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ- ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਐਂਟਰੀ 40 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। *Vllth* ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ J ਜਿਸ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਸਦ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ—ਰਾਜ ਦੀ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਅਤੇ ਰਾਜ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ 'ਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ' ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਦਿੱਖ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ- ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੱਲਾ ਵਿਤਰਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਕਮਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲਾਵਾਰਸ/ਬਿਨਾਂ-ਵੱਡੇ ਇਨਾਮ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਗਏ- ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ- ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ।

ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ, Annexure P-2, ਸਮੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇੱਕ ਏਜੰਸੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਕੱਲੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਟੇਟ 'ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਡ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਚਾਦਰ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਹੀ ਰਾਜ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਕੱਲੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਏਜੰਸੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

(ਪਰਾ 19)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਧਾਰਾ 13 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਰਾਅ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਲਾ ਵਿਤਰਕ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਡਰਾਅ: ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਡਿਲੀਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡਰਾਅ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਨਾਮੀ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਦੁਬਾਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਰ ਉਹੀ ਰਾਜ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ.. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਡਰਾਅ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਟਿਕਟਾਂ ਸਾਰੇ ਵੇਚੇ ਗਏ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਸਪੈਲ-ਆਊਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਰਾਅ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਕੋਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਪਰਾ 22)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਚੂਨ ਜਾਂ ਥੋਕ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਟਿਕਟਾਂ ਸਾਰੇ ਵੇਚੇ ਗਏ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਇਨਾਮੀ - ਰਕਮ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। 5,000 ਹਰੇਕ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਜੋ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੁੱਲ ਵਿਕਰੀ ਕਮਾਈ ਦਾ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਰਕਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੁੱਲ ਵਿਕਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

The Government of Manipur v. Tire State of Punjab and 279
another (Ashok Bhan, J.)

ਲਾਟਰੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ, ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(ਪਰਾ 24)

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਡਰਾਅ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਲਈ ਬੋਝ ਦੁਬਾਰਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ।

(ਪਰਾ 25)

ਅੱਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਜ਼, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਵਾਰਸ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੇ ਇਨਾਮ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਰਡਰ, ਅਨੁਸੂਚੀ P-26 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਰਾਇਲਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ। ਵਿਕਰੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ: ਲਾਟਰੀ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲਾਵਾਰਸ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੇ ਇਨਾਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਵੇਚੇ ਗਏ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਲ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਕਮਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਬਿਨਾਂ। . ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਇੰਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕਾਰਗਜ਼ੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਵਿਤਰਕ ਹੈ ਜੋ - ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੇਅ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਇਲਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਏਜੰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਇਕੱਲਾ ਵਿਤਰਕ।

(ਪਰਾ 26)

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਏ.ਕੇ.ਚੋਪੜਾ ਅਤੇ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟ ।

ਐਸ.ਐਸ.ਸਾਰੋ, ਐਡੀ. AG(P), ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਅਸ਼ੋਕ ਭਾਨ, ਜੇ.

(1) ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 10155 ਆਫ 1 (ਮਨੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ), 10255 ਆਫ 1995 (ਅਸਾਮ, ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ), 10254 ਆਫ 1995 (ਦੀ ਸਰਕਾਰ) ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ / ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ) ਅਤੇ 1.0923 ਆਫ 1995 (ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ), ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਮ ਸਵਾਲ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜੇ ਵੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਨੁਕਤਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਤੱਥ 1995 ਦੇ CWP 10155 ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ।

(2) ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਪਟੀਸ਼ਨਰ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ/ਵੰਡ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਜੋ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਉਹ ਹੈ "ਕਿ ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ Vth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 40, ਸੂਚੀ-1 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਸਦ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੀ ਉਹ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ/ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਸੀ ਜੋ ਸੂਚੀ-2 ਦੀ ਐਂਟਰੀ 34 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ?"

(3) ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XI ਅਧੀਨ 'ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ VIIth ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਧਾਨਕ ਸੂਚੀਆਂ ਤੋਂ ਬਣੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਸੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ। ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਜਾਂ ਸੂਚੀ-1 ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸੂਚੀ-II ਜਾਂ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਲਈ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਲਿਸਟ-ਇਲ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਓਵਰਲੈਪਿੰਗ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(4) Vth ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ-1 ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ 40 ' ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਪਾਦਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ' ਹੈ, VLLth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 34 'ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਜੁਆ' ਹੈ।

(5) ਅਨਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (1) ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ' ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਅਤੇ. ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ 'ਲਾਟਰੀਆਂ' ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ।

ਇੱਕ ਰਾਜ ਦਾ। ਸਬੰਧਤ ਭਾਗ ਜਿੱਥੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: -

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ VIIth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 40 "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ" ਹੈ। VIIth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 34 "ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਜੂਆ" ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਜੂਆ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਵਿਸ਼ਾ 'ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ' ਵਿਧਾਨਿਕ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ "ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਜੂਆ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ' ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕਲਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। 246(1) ਅਤੇ (3), ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ।

(6) ਇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ c 298 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਦਾ ਅਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਵੰਡ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣ ਹਨ: -

"ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਾਟਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿ ਲਾਟਰੀ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 298 ਹਰ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੇ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਲਈ, ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ VIIth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ 1 ਦੀ ਐਂਟਰੀ 40 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ. ਸੰਸਦ ਨੂੰ "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ" ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 73 ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ "ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ" ਵਿਸ਼ੇ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਆਰਟੀਕਲ 73 ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ "ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਰਤਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 298 ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ ਜੇਕਰ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 298 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 73 ਧਾਰਾ 73 ਅਤੇ 298 ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਪਰ ਸੰਘ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਵੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ, ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਕੋਲ ਪਹਿਲੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਵੀਂ, ਧਾਰਾ 298 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਤੱਕ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਰਾਜ ਆਰਟੀਕਲ 258 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੌਂਪਣ ਵੇਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਲਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹੀ ਅਗਲੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ, ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ, ਸਿਵਾਏ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ। ਇਹ ਜਾਗਰੂਕਤਾ 1 ਜੁਲਾਈ, 1968 ਦੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਵਾਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਮੈਂ ਇਹ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 294-ਏ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ, ਇੱਕ ਵੰਡਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਹੈ।"

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਅਜੇ ਦਿਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਟਿਕਟਾਂ, ਟਿਕਟਾਂ, ਸੰਗਠਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਏਜੰਸੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ' ਸੀ। ਜੇ.ਕੇ.ਭਾਰਤੀ, ਆਇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜ (2) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਅਨਵਰਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੋਸਟ ਸਕਰਿਪਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, (ਸੁਪਰਾ) . ਐਚ. ਆਰਮੀ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ- "ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਲਾਟਰੀਆਂ" ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਸੰਗਠਿਤ, ਲਾਟਰੀਆਂ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ: -

"...ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀ II ਦੀ ਐਂਟਰੀ 34 ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 40 ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸੂਚੀ VII ਦੀ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਵੰਡ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ।

(7), ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਐਚ. ਅਰੰਜ ਦੇ ਕੇਸ, (ਸੁਪਰਾ); ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ* ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ

(2) ਏਆਈਆਰ 1984 ਐਸਸੀ 1542

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਜੇਕੇ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਕੋਲ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਜੇਕੇ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਬੇ ਲਾਟਰੀਆਂ (ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਟੈਕਸ) ਅਤੇ ਇਨਾਮੀ ਮੁਕਾਬਲਾ (ਟੈਕਸ) ਐਕਟ, 1958 ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਪੱਖਪਾਤੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਛੋਟ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਪੁਰਦਗੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ

ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਣ ਦੁਆਰਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

"2. ਬੰਬੇ ਲਾਟਰੀਆਂ (ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਟੈਕਸ) ਅਤੇ ਇਨਾਮ ਮੁਕਾਬਲਾ (ਟੈਕਸ) ਐਕਟ, 1958 ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਾਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਇਨਾਮੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਐਕਟ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ: "ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਨ"। ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ, ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਉਪਬੰਧ ਹਨ। ਸੈਕਸ਼ਨ 32(ਸੀ) ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਲਾਟਰੀ" 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਚਿਤਲੇ ਦੇ ਉਪ ਮਿਸ਼ਨ ਡਾ. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ "ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ" ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਐਕਟ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੋਟ, ਯਾਨੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ, ਵਿਤਕਰਾਪੂਰਨ ਸੀ, ਇਸ ਛੋਟ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਨੂੰ ਸਪੁਰਦਗੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਟੈਂਟ । ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਅੱਖੇ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਲੈਣਾ ਅੱਖਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਉਪਾਅ । - ਅਸੀਂ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਪਰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਠਿਤ ਨਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਖਰਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।"

(8) ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ , ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(9) ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਰਾਜ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (3) ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਸਪੈਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਟਰੀ 'ਆਥੂ ਰਾਈਜ਼ਡ'। ਸੰਬੰਧਿਤ, ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: -

The Government of Manipur v. Tere State of Punjab and 285
another (Ashok Bhan, J.)

"3. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਲਾਟਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। - ਲਾਟਰੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਏਜੰਟ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅੰਤਰਿਮ ਹੁਕਮ ਮੁੱਖ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਨਿਪਟਾਰੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੰਜੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਦੇ ਸੈਂਸਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪੈਸਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ

(3) (1994) 4 SCC 217.

ਇੱਕ ਲਾਟਰੀ ਇੱਕ ਟਰੱਸਟ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੱਚਾਈ, ਸੱਚਾਈ, ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸੁਰੱਖਿਆ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਠਿਤ ਲਾਟਰੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਜ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸੌਂਪੇ ਜਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਛਾਪ ਅਤੇ ਲੋਗੋ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਟਿਕਟਾਂ ਅਤੇ ਜਾਅਲੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਖੁਦ ਟਿਕਟਾਂ ਵੇਚਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ। ਕਈ ਏਜੰਟ ਜਾਂ ਵਿਤਰਕ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ। ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਚੂਨ ਜਾਂ ਥੋਕ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਤੀਸਰਾ, ਇਨਾਮੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਾਅ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਚੌਥਾ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ, ਸਾਨੂੰ ਲਾਟਰੀ ਦੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

4. 'ਏਜੰਟ' ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ 'ਰਾਇਲਟੀ' ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸ਼ਾਇਦ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਏਜੰਟ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। *ਅਕਾਦਮੀ ਪਾਹਨ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ (4)* ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੰਕੋਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ 'ਏਜੰਸੀ' ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

ਕਲਾਜ਼- ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸਾਰੇ ਖਰਚੇ ਅਤੇ ਆਊਟਗੋਇੰਗ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਏਜੰਟ ਦੁਆਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ। ਅੱਗ, ਤੂਫਾਨ, ਬਿਮਾਰੀ, ਕੀੜੇ, ਹੜ੍ਹ, ਸੌਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤ ਕੰਮ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੱਗ ਬਚਾਓ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ

(4) SCR ਪੰਨਾ 721, 722.

ਧਾਰਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਜੰਟ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬਚਦੀ ਕਿ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਯੁਕਤ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਜ ਦੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 19(6) (ii) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਸਖਤ ਅਤੇ ਤੰਗ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਏਜੰਟ। ਇਸ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਏਜੰਟ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ 'ਤੇ, ਬੇਸ਼ਕ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਲਾਭ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਲਾਭ ਉਸਦਾ ਹੈ: ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 6 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਉਸਦਾ ਹੈ। ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਉਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ, ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸਮਝੌਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਲਈ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ, ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਏਜੰਟ' ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ 'ਗਾਇਲਟੀ' ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਕਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲਾਟਰੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ "ਏਜੰਸੀ" ਦਾ,

5. ਜੇਕਰ ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਮੂਲ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਟਰੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ 'ਏਜੰਟ' ਕਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਖੁਦ ਲਾਟਰੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ - ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੰਤਿਮ ਘੋਸ਼ਣਾ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਮ ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਗੁੰਮ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਿੱਕਮ ਸਕੀਮ "ਸਟੇਬਲਿਸ਼ਮੈਂਟ ਅਤੇ ਜੂਏਬਾਜ਼ੀ" ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ GOMs ਨੰ. 1101 ਮਿਤੀ 6 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। 1989।"

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

(10) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਹੇਠ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ, ਵੰਡ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ 'ਮਣੀਪੁਰ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਆਂ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ Vllth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ I ਦੀ ਐਂਟਰੀ 40 ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਆਈਟਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡੋਮੇਨ ਸੰਸਦ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। . ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 246 ਸੰਸਦ ਨੂੰ Vllth ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ I ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ Vllth ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀ-2 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ

ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕਿਸੇ ਲਾਟਰੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਛੂਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ 'ਲਾਟਰੀਆਂ' 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿ ਲਾਟਰੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ/ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ 1972 ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਡਰਾਅ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ, ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਵੰਡ ਆਦਿ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਲੀਆ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਰਾਜ ਇਕੱਲੇ-ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟਾਂ/ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ/ਵੇਚਣ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 298 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਬਿਮਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ (4) ਪਟੀਸ਼ਨਰ

(1) 1994 (4) SCC 217.

ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ੇਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਪੰਜ ਇਕੱਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਕਤ ਸੋਲ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰਾਂ ਨਾਲ ਪੇਟੀਸ਼ਿਓ ਨੇਰ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰੇ ਸਮਾਨ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ Annexure P-2 ਵਜੋਂ ਨੱਥੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਪਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਗਾਰੰਟੀ ਬਾਂਡ ਦਿੱਤੇ। ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਗਾਰੰਟੀ ਬਾਂਡ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ P-3 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਟਿਕਟਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਿੰਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਿੰਟਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ। ਪ੍ਰਿੰਟਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਹੈ Annexure P-4। ਪ੍ਰਿੰਟਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ ਲਈ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਲਈ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ ਲਈ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਲਈ ਆਰਡਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ 'ਮਨੀਪੁਰ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਆਂ' ਦੇ ਡਰਾਅ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪੈਨਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਨੀਪੁਰ ਭਵਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਪੈਨਲ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੱਜ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਈਏਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡਰਾਅ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 49 ਲਾਟਰੀਆਂ ਅਤੇ 12 ਤਤਕਾਲ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਆਰਡਰ ਅਤੇ ਸਕੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਇਨਾਮੀ ਸਕੀਮ/ਵਾਂਚਾ ਅਤੇ ਸਕੀਮ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹਰੇਕ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨਾਮ

The Government of Manipur v. Tire State of Punjab and 289
another (Ashok Bhan, J.)

ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਨ। ਮਨੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ/ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ/ਏਜੰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ 5,000 ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟਿਕਟਾਂ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚਲਾਨ/ਚਲਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਖਾਤਾ ਸਟੇਟਮੈਂਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲਾਵਾਰਿਸ ਇਨਾਮਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਖਾਤਾ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੈੱਕ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਕਮ ਸਰਕਾਰੀ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲਾਟਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰਲੇਖ '2075-Misc ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਨਰਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ' ਸਾਰੇ ਵਿੱਚ. ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ 16 ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਐਨੈਕਸਚਰ ਪੀ-1 ਤੋਂ ਪੀ-14-ਬੀ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ P-1 ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਇੰਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਅਨੁਬੰਧ P-2 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਮਝੌਤਾ ਹੈ।

tors. ਅਨੁਬੰਧ P-3 ਗਾਰੰਟੀ ਬਾਂਡ ਹੈ। ਅਨੁਬੰਧ P-4 ਪ੍ਰਿੰਟਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ P-6 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ P-7 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਡਰਾਅ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਗਜ਼ਟ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ P-8 ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਨੁਬੰਧ P-9 ਇੱਕ ਚਲਾਨ/ਚਲਾਨ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ P-10 ਅਤੇ P-11 ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਹਨ ਜੋ ਖਾਤੇ ਦੀ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। Annexure P-12 ਸੋਲ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਾਰਵਰਡਿੰਗ ਪੱਤਰ ਹੈ ਜੋ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਚਰ P-13 ਅਤੇ P-14 ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੈੱਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਗਏ ਲਾਵਾਰਿਸ ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਅਨੁਬੰਧ P-14-A ਇੱਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਚਲਾਨ ਹੈ ਅਤੇ Annexure P-14-B ਬਜਟ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚੀ P-1 ਤੇ P-14-B ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਠਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। (ਸੁਪਰਾ)। ਟਿਕਟਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਛਾਪ ਅਤੇ ਲੋਗੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਛਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟਿਕਟਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਤੇ - ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਾਅ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਜੇਕਰ ਲਾਵਾਰਿਸ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਾਪਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। . ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਲਾਟਰੀ ਨਿਯਮ, 1994 ਨਾਮਕ ਨਿਯਮ, ਮਨੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ, ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਨੁਸੂਚੀ P-15 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨੱਥੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਬੰਧ R-16 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਯਮ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰਕਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ/ਵੇਚਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।— 23 ਮਈ, 1994 (ਅਨੁਬੰਧ ਪੀ-18) ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਰੱਖਣੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਹੋਣ ਲਈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ/ਇਜ਼ਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ 'ਲਾਟਰੀਆਂ' ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਆਮ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2. ਨੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਡੇਲੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਮਿਤੀ 1 ਜੁਲਾਈ, 1995 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹੁਕਮ/ਪਬਲਿਕ ਨੋਟਿਸ (ਅਨੇਕਚਰ ਪੀ-19) ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਲਾਟਰੀ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਗੈਰ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ।

(12) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼, ਅਨੁਸੂਚੀ P-19, ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ CWP 9052 ਦਾ 1995 ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ

The Government of Manipur v. Tire State of Punjab and 291
another (Ashok Bhan, J.)

ਆਦੇਸ਼, ਅਨੁਸੂਚੀ P-19, ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ। ਨੋਟਿਸ ਆਫ ਮੋਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ 29 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ 1995 ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 'ਮਨੀਪੁਰ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਆਂ' ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਗਈ ਸੀ। 1995 ਦੇ CWP 9052 ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਉਸੇ ਕਾਰਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਆਰਡਰ ਅਨੁਸੂਚੀ P-20 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ।

(13) ਇਹ ਅਦਾਲਤ 25 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸੀ. 1995 ਨੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਐਡ-ਅੰਤਰਿਮ, ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ. ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਨੁਸੂਚੀ P-26 ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ: -

"ਇੱਕੱਠੇ ਆਰਡਰ। ਅਨੁਸੂਚੀ ਪੀ-20, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਨਿਵਾਸ ਨੰਬਰ 2 ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਦੋ ਪੱਤਰਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਕੁਝ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। er ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ . ਵਿਭਾਗੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਯੋਜਨ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ. ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਆਂ, ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ ਸੰਗਠਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਨਿਆਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ , ਅਸੀਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। **ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ**

ਲਾਟਰੀਜ਼, ਪੰਜਾਬ, ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਦੋ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ, ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਆਪਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੁਥਾਨੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 27 ਜੁਲਾਈ, 1995 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਸੈਕਟਰ 17, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਜਵਾਬ ਜਾਂ ਜੁਥਾਨੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਜ਼, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਗੇ। 31 ਜੁਲਾਈ, 1995 ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਜ਼, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਕਾਪੀ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।"

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ P-19 ਅਤੇ P-20 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ/ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ 28 ਜੁਲਾਈ, 1995 ਦੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਪੀ-26 ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ 25 ਜੁਲਾਈ, 1995 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

(14) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ 28 ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਇਰ

ਕੀਤਾ। 1995, ਅਨੁਬੰਧ ਪੀ-26, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ VIIth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ-1 ਐਂਟਰੀ 40 ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ VIIIth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਐਂਟਰੀ 34 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਅਤੇ। ਇਸ ਲਈ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਰਾਜ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(15) ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਹੋਰ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੇ 28 ਜੁਲਾਈ, 1995, ਅਨੁਸੂਚੀ ਪੀ-26 ਦੇ ਅਣਗੌਲੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। *ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਇੰਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ* (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ; ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼, ਨੈਟੀਸ਼ਨਰ-ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਆਡੀਟਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨਰ-ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਓਟੀਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਪੂਰੇ ਖਾਤੇ/ਖਜ਼ਾਨਾ ਚਲਾਨ ਆਦਿ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਏ ਸਨ।¹ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ; ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਖੋਜ, ਕਿ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਕਮ ਸਰਕਾਰੀ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਵਾਰਸ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੀ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ; ਕਿ ਇਕੱਲੇ 'ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਵਿਕਰੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਵਿਤਰਕ/ਸਟਾਕਿਸਟ/ਏਜੰਟ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ 5,000 ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਕਦ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈੱਕ ਰਾਹੀਂ, ਸਰਕਾਰ/ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਕਿ 01 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖਾਤੇ ਹਰ ਲਾਟਰੀ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਮ੍ਹਾਂ/ਸੈਟਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਕਿ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ-18 ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਧਾਰਾ-19 ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਣਡਿੱਠ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਕਾਇਆ ਕਲਾਜ਼-18 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਰਕਮ 60 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਲਾਵਾਰਿਸ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ; ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਕਿ ਵਿਕਰੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੈ; ਕਿ ਲਾਵਾਰਿਸ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੀ ਗਈ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਾਟਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਇਲਟੀ ਦੀ ਕੋਈ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ-ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਸਿਰਫ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(16) ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। *ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ* (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ; ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 'ਮਨੀਪੁਰ ਸਟੇਟ ਲਾਟਰੀਆਂ' ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਚਲਾਨ ਦੀ ਕਾਪੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸ ਸਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਚਲਾਉਣ

ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵਾਰਤਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਮਣੀਪੁਰ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੱਤਰ ਨੰ. PSL:FD:LE: 2/95/436, ਮਿਤੀ 30 ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਬਿੰਦੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਰੋ ,

1995, ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਗੱਲ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, - ਪੱਤਰ ਨੰ. PSL: FD: LE: II: 95/1376, ਮਿਤੀ 4 ਮਈ, 1995 ਦੁਆਰਾ ਪਰ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਣੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 48 ਲਾਟਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 26 ਲਾਟਰੀਆਂ ਵੇਚ ਰਿਹਾ/ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, 48 ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ. 26 ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 48 ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮਣੀਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, - ਮੀਮੋ ਨੰਬਰ PSL: FD: LE: 95/436, ਮਿਤੀ 30 ਜਨਵਰੀ, 1995 ਅਤੇ PSL: FD: LE: II: 95/1376, ਮਿਤੀ 4 ਮਈ, 1995 ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ। ਮਣੀਪੁਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀ ਸੀਖਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ/ਨਿਯਮਾਂ/ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ, ਖਜ਼ਾਨਾ ਚਲਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਕਮ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਬੂਤ ਆਦਿ ਸਮੇਤ SSA/ਵਿਤਰਕਾਂ ਤੋਂ ਲਾਵਾਰਸ ਇਨਾਮ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਤੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ / ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ, ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਵਾਰਿਸ/ਅਣ ਵੰਡੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਸਟਮ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ/ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ/ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਅਡਜਸਟਮੈਂਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਦਾਇਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਕਦ ਜਾਂ ਉਧਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹਨਾਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਿ unci ਉਦੇਸ਼ਿਤ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੀ ਗਈ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ/ਆਯੋਜਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡੀ ਗਈ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਲਾਵਾਰਸ/ਅਣ ਵੰਡੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ, ਨਾ ਹੀ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸਲਈ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਵਾਰਸ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੇ ਇਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ: ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਾਇਲਟੀ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਾਟਰੀਆਂ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ , ਅਸਲ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਵਿਤਰਕ ਹੈ

ਜੋ ਲਾਟਰੀ ਵਪਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੋਅ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰਾਇਲਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮਣੀਪੁਰ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਏਜੰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(17) ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਰਾਜ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨਕ/ਕਾਰਜਕਾਰੀ

ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ। ਸਵਾਲ 'ਕਿ ਕੀ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਹਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਹਨ, ਦੀ VIIth ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ-1 ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ ਨੰਬਰ 40 ਅਤੇ ਐਂਟਰੀ 34, ਸੂਚੀ II, VIIth ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਐਚ. ਅਨਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਜੋਕੇ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਪੈਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਕੀਮ .

(18) ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਰੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕਾਂ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਐਚ. ਅਨਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ). ਇਹ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਲਾਟਰੀਆਂ' ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ' ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਇਕੱਲੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰਾਂ 'ਤੇ ਪਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ , ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਅਨੁਸੂਚੀ P-2 ਹੈ। M/.< ਵਿੱਚ? ਸੁਮਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ), ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੁਨਰ-ਉਸਾਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ: -

- (i) ਇਹਨਾਂ ਲੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਛਾਪ ਅਤੇ ਲੋਗੋ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਛਾਪਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਅਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਡੁਪਲੀਕੇਟੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਜਾਅਲੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ.
- (ii) ਦੂਜਾ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਖੁਦ ਟਿਕਟਾਂ ਵੇਚਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟ ਜਾਂ ਕਈ ਏਜੰਟਾਂ ਜਾਂ ਵਿਤਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਤ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ। ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਗਈ ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਵਿਕਰੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- (iii) ਤੀਸਰਾ, ਇਨਾਮੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਾਅ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ■
- (iv) ਚੌਥਾ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

The Government of Manipur v. Tire State of Punjab and 295
another (Ashok Bhan, J.)

(v) 'ਏਜੰਟ' ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ 'ਰਾਇਲਟੀ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸ਼ਾਇਦ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਏਜੰਟ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

(19) ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਅਨੁਸੂਚੀ P-2, ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇੱਕ ਏਜੰਸੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਇਕੱਲੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਚਾਦਰ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਉਹੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਕੱਲੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ: ਇੱਕ ਏਜੰਸੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

(20) ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ। ਅਨੁਬੰਧ P-2, ਸਾਰੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਸਾਰੇ ਵੇਚੇ ਗਏ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਟਿਕਟ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਣਵਿਕੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ 'ਤੇ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀ ਛਾਪ ਅਤੇ ਲੋਗੋ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਛਾਪਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦਾ ਖਰਚਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ,

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ, ਪ੍ਰਿੰਟ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਡਿਲਿਵਰੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅਜਿਹੀ ਛਪਾਈ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਇਕੱਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਕਾਏ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ। ਧਾਰਾ 11 ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਡਿਲਿਵਰੀ ਸਰੋਤ ਤੋਂ ਦੇਵੇਗੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਅਹਾਤੇ ਤੋਂ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਬਸ਼ਰਤ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਟਿਕਟਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਤੋਂ ਇਕੱਲੇ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਿਲਿਵਰੀ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮਝੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(21) ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਟਿਕਟਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਗੋ ਨਾਲ ਛਪਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਛਪਾਈ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ, ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਬਕਾਇਆ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਯੋਜਨ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀਯੋਗ। ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਡਿਲਿਵਰੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਤੋਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਡਿਲਿਵਰੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(22) ਕਲਾਜ਼ 13 ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਰਾਅ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖਾਤੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਡਰਾਅ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਟਿਕਟਾਂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡਰਾਅ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਨਾਮੀ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਦੁਬਾਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹੀ ਰਾਜ' ਹਨ। ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ। ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸੋਲ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ ਡਰਾਅ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਟਿਕਟਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਸਪੈਲ-ਆਊਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਰਾਅ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਕੋਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(23) ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਲਈ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚੀ ਬੈਂਕ ਦੀ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਬੈਂਕ ਗਾਰੰਟੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਹੈ। 50 ਲੱਖ ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ।

(24) ਕਲਾਜ਼ 18 ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਰੀਡਿੰਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਾਟਰੀਆਂ ਸੋਲ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਤਰਕ. ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਡਰਾਅ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ਗੀ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਜਿਹੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਵਿਚਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ (i) ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। - ਦਰ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਡਰਾਅ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ, (ii) ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦੀ ਕੀਮਤ, (iii) ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਦੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। 5,000 ਹਰੇਕ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡੇ ਗਏ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਟੈਕਸਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ (iv) ਏਜੰਟਾਂ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮਾਂ ਤੋਂ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕੋਈ ਆਮਦਨ ਟੈਕਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ (v) ਕੋਈ ਹੋਰ ਖਰਚਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਹੇਠ। ਕਲਾਜ਼ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਰਕਮਾਂ ਨੂੰ ਐਡਜਸਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਬਕਾਇਆ ਰਕਮ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਸ ਡਰਾਅ ਦੇ ਸਬੰਧ

ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਨਾ ਗਏ ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਲਾਵਾਰਿਸ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਨਾਲ ਐਡਜਸਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਡਰਾਅ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 60 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈੱਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਡਿਲਿਵਰੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕੱਲਾ ਵਿਤਰਕ ਸਾਰੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈੱਸ ਤੱਕ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਲ-ਓਟਸ ਦੇ ਡਰਾਅ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ ਏਜੰਟਾਂ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕੋਈ ਆਮਦਨ ਕਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖਰਚੇ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਚੂਨ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਗਈ ਰਕਮ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਟਿਕਟਾਂ ਸਾਰੇ ਵੇਚੇ ਗਏ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। 5,000 ਹਰੇਕ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਇਨਾਮੀ ਰਕਮ ਜੋ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਧੀਨ ਟੈਕਸਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕੁੱਲ ਵਿਕਰੀ ਡਰੋਸੀਡਜ਼ ਦੇ 90% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਬਕਾਇਆ ਰਕਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੁੱਲ ਵਿਕਰੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲਾਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਚੱਕਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(25) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਹੀ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ .. ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 22 ਤੋਂ 25 ਡਰਾਅ ਦੇ ਆਚਰਣ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ. ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਡਰਾਅ ਦੀ ਸੀੱਖਿਆ, ਬਾਰੰਬਾਰਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਕੀਟ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਨੰਬਰਦਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਾਅ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧੇ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇੰਫਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਡਰਾਅ ਜਾਂ ਡਰਾਅ ਦੇ ਸਮੂਹ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਪੈਨਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ। ਹਰੇਕ ਡਰਾਅ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਵੀਸੋ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਏਗਾ। ਹਰ ਇੱਕ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਲਈ ਖਰਚੇ। ਚਾਹੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਵਚਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ / ਵਪਾਰਕ ਮਾਰਜਿਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਲਾਟਰੀਆਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਡਰਾਅ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨਲ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ। ਡਰਾਅ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੋਲ ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਲਈ ਬੋਝ ਦੁਬਾਰਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਟਰੀਆਂ ਰਾਜ 'ਅਧਿਕਾਰਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ 'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀਆਂ।

(26) ਡੀਆਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ijPunjabtcState it Lotteries,miPunjabs ਨੇ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਵਾਰਿਸ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੇ ਇਨਾਮ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਰਡਰ, ਅਨੁਸੂਚੀ P-26 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਰਾਇਲਟੀ ਦਾ ਇੱਕ ਤੱਤ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ। ਲਾਟਰੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ ਰਾਜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲਾਵਾਰਿਸ/ਬਿਨਾਂ ਵੰਡੇ ਇਨਾਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। It ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਨੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਨੂੰ ਵੇਚੇ ਗਏ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਤਰਕ ਇਸ ਨੂੰ ਏ. ਲਾਟਰੀਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕੁੱਲ ਕਮਾਈ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ

'ਸੰਗਠਿਤ' ਲਾਟਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। y ਮੈਸਰਜ਼ ਸੁਮਨ ਐਟਰਪ੍ਰਾਈਜਿਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ

ਅਭਿਆਸ, ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਵਿਤਰਕ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੋਅ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੁੱਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਇਲਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਾਟਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਤੇ ਏਜੰਟ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਇਕੱਲਾ ਵਿਤਰਕ।

(27) ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਰ.ਐਨ.ਆਰ

ਪੀਕੇ ਜੈਨ ਜੇ.

ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ,

ਬਨਾਮ

ਇੰਦਰਜੀਤ ਚੋਪੜਾ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

CrI. 1994 ਦਾ ਐਮ. ਨੰਬਰ 17700-ਐਮ.

10 ਸਤੰਬਰ, 1996

ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਐਕਟ, 1961- ਐੱਸ. 276-ਸੀ ਅਤੇ 277— ਮੁਲਾਂਕਣ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਮਦਨੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ— ਅਸਵੀਕਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, - ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ - ਜੁਰਮਾਨਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਧਾਰਕ ਮੁਲਾਂਕਣਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੈਣਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ - ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖੋ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਾਲ 1980-81 ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਗਲਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਅਪੀਲੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਖੋਜ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੁਆਰਾ ਆਮਦਨੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਛੁਪਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(ਪਰਾ 12)

ਆਰਪੀ ਸਾਹਨੀ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸੰਜੇ ਗੋਇਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸਨ।

ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ ।

ਨਿਰਣਾ

ਪੀਕੇ ਜੈਨ, ਜੇ.

- (1) ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ, ਵਾਰਡ-2, ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਨੇ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 482 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ